

УДК 930.1:396(477)«18/19»

Лариса Буряк

УКРАЇНЬСЬКА ІСТОРИЧНА ФЕМІНОЛОГІЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ ст. В КОНТЕКСТІ ІСТОРІОГРАФІЧНОГО АНАЛІЗУ

У статті досліджується українська історична фемінологія ХІХ – початку ХХ ст., її концептуальна, авторська та хронологічна специфіка з позицій сучасної методології, включаючи гендерну експертизу. Проаналізовано особливості матриархальної міфологеми, її еволюцію в залежності від суспільно-політичних та національно-культурних тенденцій. Зроблено висновок, що дослідники жіночої історії не подолали обмежень патріархального канону і залишилися в межах патріархальної традиції, хоча максимальньо наблизилися до мікроісторії.

Початок розробки жіночої історії в українській історіографії припадає на середину ХІХ ст. і пов'язується з активним загальним інтересом громадськості до так званого «жіночого питання», яке саме в той час набуло особливої гостроти та актуальності. Жінкою зацікавились як особистістю, а не просто як символом краси, що малювали, оспівували та ліпили. Тепер її феномен стали досліджувати в контексті історичної та соціальної еволюції, на хвилі феміністичних рухів, які свідчили про появу нових тенденцій у суспільному житті. В цей час жіночі студії стають органічною складовою національної історіографії, що виникла в процесі українського культурного і національного відродження ХІХ ст. Повернення історичного існування жінок, які до того часу були «забуті» або «викреслені» з історіографії, само по собі вже було знаковим явищем для українського наукового

простору. Але, крім того, воно передбачало розробку ще ціло-го ряду напрямів в історичних дослідженнях, серед яких пріоритетним ставало вивчення відносин панування і підлеглості, що історично склались, між чоловіками та жінками в патріархальному суспільстві.

В статті досліджується жіноча тема в українській історіографії ХІХ–початку ХХ ст. з позицій сучасної методології, включаючи метод гендерної експертизи. Сучасна методологія дослідження корпусу історичних текстів надає можливість по-новому глянути на жіночу історію, суттєво розширити межі інтелектуального пошуку, наближуючись до дискурсивного поля європейських рецепцій. Переносячи акценти на мікроісторію, сучасна методологія передбачає прискіпливу увагу до життя окремої людини, а гендерно чутливі прийоми дозволяють розшифрувати стосунки між чоловіками і жінками, зрозуміти як окремі їхні історії, так і загальні тенденції взаємовідносин, які, в свій час, стали предметом історичних розвідок.

Перш за все, варто з'ясувати деякі теоретичні методологічні аспекти. Оскільки «історична фемінологія» є відносно новим поняттям¹, постає закономірне питання, наскільки правомірним може бути його застосування щодо історіографічної спадщини. Аби відповісти на питання, слід звернутись, перш за все, до суті самого поняття, визначивши предмет його дослідження. Як зауважує Н.Пушкарьова, предмет «історичної фемінології» – «жінки в історії». Це, перш за все, історія змін їхнього соціального статусу і функціональних ролей². Оскільки масив досліджень «жіночої історії» вміщує наукові розробки щодо релігійних, етнокультурних, географічних чинників формування жіночого світогляду з урахуванням змінного фактору часу, зберігає інформацію стосовно соціального, правового, родинного становища жінки, поняття «історична фемінологія» виглядає доречним і актуальним при дослідженні історіографічної спадщини ХІХ – початку ХХ ст., хоча, фактично, історична фемінологія визначається як субдисципліна, становлення якої відбулось в 60–70 рр. минулого століття, головним чином в рамках

соціально-структурної історії та методологічної революції в історичній науці³.

Отже, беручи до уваги саму суть історичної фемінології, можна стверджувати, що до неї долучилась більшість українських істориків ХІХ – початку ХХ ст., як романтичного, так і позитивістського напрямів, адже майже всі вони в тій чи іншій мірі торкались жіночої історії в своїх працях. Крім істориків в цій темі працювали етнографи, хоча для тієї доби поняття історик і етнограф були майже тотожними. Як відомо, багато істориків доби українського національного відродження захоплювались етнографією і використовували в своїх студіях, включаючи жіночі, етнографічні матеріали. Оскільки жіноча історія від самого початку існування являла собою своєрідне поле перетину різних гуманітарних напрямів, то серед її дослідників, крім істориків, були публіцисти, письменники, що так само не уникали історичних розвідок з жіночої проблематики. До того ж, деякі з істориків мали не лише наукову, але і літературну спадщину. Через це до дослідницького кола української історичної фемінології доби українського культурного і національного відродження входили такі знакові постаті історичної науки, як М.Костомаров, П.Куліш, В.Іконніков, М. Драгоманов, О.Левицький, М.Владимирський-Буданов, О.Єфименко, знамениті етнографи П.Чубинський, В.Гнатюк, М.Сумцов, а також письменники та публіцисти, серед яких Д.Мордовець, Марко Вовчок, І. Франко та ін. В цей час Петербург, Київ, Харків, Львів стали центрами українських історичних жіночих студій.

Хронологія української історичної фемінології знаходиться в межах загальної історіографічної традиції, що умовно поділяється на декілька етапів. Як відмічає З. Когут, історична концепція зазнала суттєвої еволюції протягом ХІХ ст., але, попри те, що українські історики та інші інтелектуали все частіше підкреслювали українську окремішність, вони не могли розірвати зв'язки з Росією і лише тільки наприкінці століття дехто з них «почав висувати думку, що Україна в

уському відрізнялась від Росії: в мові, літературі, культурі, історії та політиці»⁴.

Початок українським дослідженням жіночої історії було покладено роботою В.Шульгіна⁵, яка посідає особливе місце в масиві історичних текстів і не лише через те, що була в числі перших в Україні за цією проблематикою. В роботі із надзвичайним даром передбачення було окреслено концептуальні контури жіночої історії, визначені перспективи, принципи та підходи щодо її вивчення. Майже півстоліття історики послуговувались рекомендаціями В.Шульгіна, посилаючись на його працю. Вона спровокувала появу ряду праць, серед яких були фундаментальні дослідження російських істориків, зокрема, двохтомна робота Забеліна⁶, з приводу якої відзначалось, що її автор скористався програмою, накресленою в свій час В.Шульгіним⁷.

Поява монографії В. Шульгіна в 1850 р. не була випадковою. Саме в цьому році його було призначено на посаду інспектора Київського інституту шляхетних дівчат, де до того він викладав історію як професор університету Св.Володимира⁸. В.Шульгін був блискучим лектором, автором рідкісного, як відмічали сучасники, за своїми педагогічними якостями, підручника з загальної історії, видатним публіцистом, неординарною постаттю, що випередила свій час⁹.

Хоча концепція жіночої історії В.Шульгіна не виходила за межі патріархально-суспільних стереотипів, в ній, що є дуже важливим, були сформульовані засади векторів майбутніх досліджень. Пропонувалось розглядати історію жінки в контексті її суспільного та родинного життя, майнового та правового статусу по лінії відносин батько – чоловік – донька – дружина, а також крізь призму суспільної думки, інтимної та публічної сфер її життя. Не менш важливою була постановка проблеми щодо наслідків візантійських, європейських чи то азійських впливів на формування сімейних традицій, жіночого та чоловічого менталітету, ставлення до жінки.

На думку В.Шульгіна, жіноча історія засвідчила, принаймні,

два цивілізаційних постулати: один з них полягав у тому, що жінка завжди і скрізь, навіть як би вона не була приниженою, мала вплив на чоловіка і на суспільство: «эту власть, это влияние она почерпает: во-первых, в неистощимом источнике страстей мужчины, во-вторых, – в воспитании молодого поколения ...»¹⁰. Крім того, для В.Шульгіна беззаперечним було те, що «чем развитее общество, тем более уравновешено в нем значение обоих полов. Унижая женщину, мужчина этим только показывал свое собственное унижение: он делал ее работою только тогда, когда сам более или мене был рабом»¹¹.

В межах патріархального жіночого і чоловічого канонів була розроблена система психологічно-чуттєвих характеристик-протиставлень на кшталт – жінка більше вірує, співчуває добру, істині, красі, є створінням із уявлень та почуттів. Їй притаманні моральність, сором'язливість, любов, щирість почуття, скромність, грація та простота, а її сила – в стражданнях. Відповідно до цього канону, і на відміну від жінки, чоловік мислить, намагається пізнати все ті ж самі добро, істину, красу, а силу свою проявляє в діях. Він постає як представник і захисник закону, обов'язку, честі, його призначення – панувати в суспільстві, утверджувати правила, розподіляти обов'язки.

В цілому робота В.Шульгіна була складовою великого імперського історичного наративу, хоча автор один із перших вказав на те, що становище жінки у південно-західній та Північно-Східній Русі у XIV–XVII ст. було принципово різним¹². Пізніше ця ідея знайшла розвиток і обґрунтування у працях М.Костомарова, В.Іконнікова, особливо О.Левицького.

Дослідження сфери приватного життя на національному ґрунті стає однією із домінант української історичної фемінології, починаючи з 60-х рр. XIX ст. Інтерес до цієї проблематики був зумовлений рядом об'єктивних процесів, що мали місце в українському суспільстві. Перш за все, історики прагнули довести окремішність української і російської історії, обравши одним із інструментів жіночу історію і приватну сферу, із цілим рядом властивих їм компонентів та культур-

них символів. Як наслідок цих устремлінь, в українській історіографії з'явився «матріархальний міф» про панівне становище жінки в українському історичному соціумі та про її традиційну повноправність¹³.

Біля витоків жіночої української матріархальної міфологеми стояв М.Костомаров – один із найбільш відомих, впливових і показових представників українського романтичного народництва, який обґрунтовував тезу про те, що лише українцям вдалось створити в історії справжнє демократичне суспільство у вигляді ідеалізованого Війська Запорозького. М.Костомаров, показуючи відмінності між українцями та росіянами, для більшої переконаності вдало використовував сюжети жіночої історії. Він взяв за методологічну основу один із найпоширеніших прийомів тогочасної української історіографії другої половини ХІХ ст., а саме, українсько-російську антитезу. Так, на фоні ліберальних традицій, властивих українцям, аналізувались домогосподарські порядки московського суспільства ХVІ–ХVІІ ст., їхні витoki, прояви та наслідки і підкреслювалось, що російська жінка цієї доби була «невольницею с детства и до гроба», в той час, як у козаків «женщины пользовались сравнительно большею свободою: жены Козаков были их помощницами и даже ходили с ними в походы»¹⁴.

За твердженнями М.Костомарова, паритет і толерантність у стосунках між чоловіком і жінкою в українців були результатом їхнього тяжіння до демократії та європейської цивілізації. Щодо великоруського етносу, то тут деспотизм чоловіка над жінкою був породжений «византийским аскетизмом» та «грубой татарской ревностью». Він вражав іноземців, які звикли до європейської культури, де склалось інше ставлення до жінки.

Етнокультурне протиставлення було характерною рисою інтимного дискурсу в українській історичній фемінології і невід'ємною складовою матріархального міфу. Крім українсько-російської антитези до концептуального студійного поля були включені сюжетні компоненти у вигляді російсько-європейської контр версії та українсько-європейської спорідненос-

ті. Так, М.Костомаров акцентував увагу на російській сімейній традиції XVI–XVII ст., яка була змальована ним у надзвичайно непривабливому вигляді і повинна була ще раз переконливо довести традиційну схильність великоросів до авторитаризму, самодержавства, проникнутого елементами східної деспотії. За «Домостроєм», що був основою сімейних традицій, як представляв це М.Костомаров, дівчат прийнято було ховати від чоловічого ока до весілля, юнак не міг оспівдитися дівчині у своїх почуттях, а про її бажання виходити заміж ніхто не питав. Батькам було рекомендовано частіше бити своїх доньок, аби вони не забували про збереження власної цнотливості. Після одруження чоловік міг бити свою дружину за найменшою підозрою, вона не мала права без його дозволу вийти за межі дому і навіть «у знатных и зажиточных людей Московского государства женский пол находился взаперти, как в мусульманских гаремах...» и «женщины не имели понятий о возможности иметь другие права и верили, что они в самом деле рождены для того, чтобы мужа их били, и даже самые побои считали признаком любви»¹⁵.

Діаметрально протилежною виглядала картина дошлюбних і шлюбних стосунків в сімейних традиціях українського соціуму. Дослідження О.Левицького в цій сфері стали одними із ключових в нових тенденціях, що намітилися в українській історіографії, починаючи з 80-х рр. XIX ст. Історик, археограф, етнограф, правознавець, О.Левицький протягом тривалого часу працював секретарем Київської Археографічної комісії. Доступ до великого масиву історичних джерел надав йому можливість реалізувати свої наукові інтереси, пріоритетними серед яких були родинний побут, шлюбне право, інтимне й публічне життя жінок і чоловіків різних соціальних верств. О.Левицький на підставі історичних джерел визначив парадигму приватного життя українського соціуму, в основі якої перебували романтизовані та ідеалізовані подружні стосунки. На його думку, шлюби в Південній Україні у XVI–XVII ст. відзначались у більшості випадків стабільністю і гармонійніс-

тю, бо головною умовою їхнього укладання, на відміну від великоруської традиції, були добровільність та попередня згода обох сторін, окрім того, що молоді люди мали можливість ще до шлюбу зустрічатись і спілкуватись і краще пізнати один одного¹⁶. Беручи шлюб, українська жінка мала особисту і майнову свободу. Беручи прізвище чоловіка, вона могла разом з тим утримувати своє власне родинне ім'я. Підкреслювалось, що в минулому українська жінка майже не поступалась повнотою своїх громадянських прав чоловікові і відігравала активну роль в громадському житті¹⁷.

Історіографічний «матріархальний міф», акцентуючи увагу на образі колись сильної, самостійної, самодостатньої українки, виступав своєрідною противагою літературним жіночим стереотипам, які на той момент домінували в українському літературному дискурсі. Серед останніх, з одного боку були актуалізовані напівреальні ідеалізовані жіночі символи, а з іншого – «покритки», «бурлачки», «повії», як уособлення нещастя, пекельного відчаю, соціальної безвиході. Натомість жіночий образ, що складався в історіографії, хоча теж був не позбавлений романтичного забарвлення, мав інший духовний стрижень і ніс окреслене ідеологічне навантаження. Він був спрямований викликати почуття гордості, розвіяти комплекс меншовартості та формувати в українцях усвідомлення власної європейськості. За твердженням О.Левицького Україна ніколи не переривала близьких зв'язків із Західною Європою і відчувала на собі її постійні впливи і в її побуту та інтимну сферу проникало багато європейських понять та уявлень від моди і до стосунків між чоловіком і жінкою¹⁸.

Для європейської культури тієї ж історичної епохи були характерними «правила услужливой вежливости, которая стала необходима в отношении к женщине»¹⁹, як відмічав В.Іконніков, що присвятив свою працю європейсько-російській етнокультурологічній контрверсії в історичній фемінології. В роботі В.Іконнікова було показано, що ставлення до жінки в Європі було вишукано галантним, адже середньовічна

європейська культура взяла за основу рицарське гасло «Бог і дами». Що більш за все вражало російських послів в західному світі, так це свобода, яка надавалась там жінкам. Історик цитував у своїй праці враження від перебування у Флоренції посла царя Олексія Михайловича, а також П.А.Толстого, який опинився у 1697 р. у Варшаві. Вони були здивовані тим, що європейські жінки могли з'являтися у товаристві чоловіків на розважальних заходах, де на їхню честь промовлялись тости. До того ж, жінки могли перебувати на людях у відкритому костюмі і без покритої голови²⁰, що неможливо було уявити для російської жінки, яка, якщо їй траплялось опинитися у публічному місці, повинна була закутуватися з голови до п'ят. Мода європейської жінки відрізнялась не стільки розкішшю, скільки елегантністю. Плаття ж жінки, за вимогами російської моди XVI–XVII ст., було без форми, наближувалось до стандартів одягу монахинь, в якому не допускалось лінії талії і навіть натяку на форму жіночого тіла. Обов'язковим атрибутом жіночого вбрання була фата, що мала закривати голову і шию. З моди вийшли навіть браслети, оскільки вони могли виявити лінію жіночої руки. Ідеал російської красуні домостроївського часу – біле обличчя, червоні щоки, тонкі пальці, велика нога і, найголовніше, грубезний стан, з чим особливо не могли примиритися європейські мандрівники, бо мали інші уявлення про жіночий ідеал. Для них так само було дивним і незрозумілим, судячи з наведених В.Іконніковим джерел, що «ни татари, ни московитяне не дают своим женам никакой свободы, говоря, что кто дает свободу жене, тот отнимает ее у себя...», а також, що в Москві «...никто не унижится, чтобы преклонить колено перед женщиной и воскурить пред нею фимиам»²¹.

Одним з яскравих прикладів на підтвердження гіпотези про несумісність європейсько-українського та російського стереотипів жіночого образу була відома історія сімейного життя А.Курбського, на яку посиалась більшість істориків і яка, судячи за кількістю матеріалів, що з'явилися у той час, мало кого

з них залишила байдужими²². Історія одруження, а потім драматичного розлучення московського князя – втікача А.Курбського і представниці відомого волинського князівського роду М.Гольшанської, була хрестоматійно показовою. Як зауважує В.Іконніков, «ідеал жєны у Курбского был совсем другой» і не виходив за межі московське домостроївського канону. А.Курбський оцінював свободу і права, які надавав жінці Литовський статут, як зло, що розбестило суспільство і обернулось для нього крахом²³. За визначенням О.Левицького, це було, перш за все, зіткнення «пришлых понятий и взглядов на семейные отношения с туземными»²⁴.

Таким чином, в матріархальній міфологемі другої половини XIX ст. відобразилась спроба істориків-романтиків дослідити та актуалізувати етнокультурну специфіку українців і в такий спосіб виступити із критикою великоруської історичної традиції, схильної до авторитаризму та східної деспотії. Матріархальна міфологема, при всій своїй неоднозначності, бо як будь-який міф, вона вмщувала реальні факти і вигадані історії, сприяла радикалізації мислення українців, поступовій руйнації самої патріархальної свідомості, формуванню культурної і національно-політичної ідентичності.

Але на кінець XIX – початок XX ст. українська історична фемінологія поступово долала стереотипи попередніх концепцій, розширюючи образну множинність побутового, приватного та інтимного у своїх дослідженнях. Одним із основних факторів, що зумовили зміни парадигми в жіночих студіях стала поява нового масиву джерел.

Враховуючи те, що XVII ст. майже не залишило мемуарів, епістолярної спадщини, а також повноцінної української літератури, які могли би розкрити «таємниці» щоденного життя, історикам довелось покладатись ледь не на єдине джерело – це судові акти. В рукописному екземплярі своїх «Нарисів народного життя в Лівобережній Україні в другій половині XVII ст.» О.Левицький докладно прокоментував нові джерела, що останнім часом потрапили в поле зору дослідників. Він

зауважував, що на відміну від Правобережної України, джерельна база якої була представлена майже шістьма тисячами актових книг судів гродських, земських, магістратських, актові матеріали Гетьманщини стали відомими тільки на кінець ХІХ – початок ХХ ст. Це були такі документи, як Ніжинські магістратські книги, уривки з яких надрукували «Чернігівські губернські відомості» у 1887 р., актові книги Бориспільського ратушного уряду, надруковані в «Киевской старине» у 1892 р., а також книги Борзенського сотенного та Полтавського полкового судів, які були передані істориком О.М.Лазаревським до бібліотеки Київського університету. Крім того, була опублікована низка урядових актів із козацьких старшинських архівів Свічок, Вакуловичів, Александровичів та інших. При складанні «Нарисів народного життя в Лівобережній Україні в другій половині ХVІІ ст.» О.Левицький користувався переважно актами Полтавського полкового суду та деяких інших козацьких судів, про які він сам говорив, що «кращого матеріалу для нашого завдання ми змогли б і побажати: навряд чи знайдуться інші судові акти, щоб вони могли так яскраво й повно освічувати народне життя, як акти Лівобережної України» .

Крім вже згаданих чотирьох повних книг Полтавського полкового суду, що знаходились у О.М.Лазаревського, а потім потрапили до бібліотеки Київського університету, дві книги того ж суду знайшлися у Чернігівському музеї ім. В.В.Тарновського і були видані В.Л.Модзалевським у «Трудах» Полтавської Архівної Комісії. Ще одна книга Полтавського полкового суду виявилась на той час у колекції професора О.Ф.Кістяківського і була придбана Національною бібліотекою Української Академії Наук на початку ХХ ст.

При всій значущості актових книг як історичного джерела, слід було зважати на те, що інформація судових справ відображає, у першу чергу, скандальні історії, де віддзеркалювалися не кращі вчинки людей, а зовсім навпаки. Отже, для історика існувала явна загроза того, що соціальні процеси, ха-

ракти людей, їхні стосунки могли бути представлені однозначно, у світлі негативному, крізь призму кримінального світу. Розуміючи, що картина суспільства може бути дещо викривленою, оскільки, актові книги полкових козацьких судів – масив джерел із відповідним спектром людських дій і вчинків – О.Левицький зауважував: «Здесь вся Малороссия времен Самойловича и Мазепы, правда, преимущественно в лице своих порочных граждан, но и самые их пороки и преступления нередко так своеобразны, так резко запечатлены характером того оригинального быта и века»²⁵. І все ж таки, він змушений був констатувати, що у тій добі «пороков было больше, нежели добродетелей, и поэтому отрицательные типы южно-русских женщин XVI–XVII ст. отличаются изобилием и разнообразием»²⁶. Серед галереї жіночих образів О.Левицького з'являються тепер не лише аристократки, представники шляхти і козацької старшини, але й рядові козачки, селянки, міщанки, вдови, мельничихи, пономарки, шинкарки, отже, всі ті, що вкупі склали ранньомодерний український соціум в його багатоманітності, різнобарвності та суперечливості. «Жінка-спокусниця», «жінка-зрадниця», «жорстока дружина», «жінка-підступна мачуха», «жінка, що вбиває свого чоловіка» доповнюють множинність образу української жінки, наближуючи його до більш реального.

Матріархальна міфологема, продовжувала існувати в історіографії, хоча із доповненнями у вигляді так званих «порочних» представниць жіночої статі. Трансформація, що відбулась в історичній фемінології, не означала, проте, зміну патріархального погляду на жіночу історію. Особливо яскраво це проявлялось в деяких авторських коментарях до сюжетів. Так, досліджуючи стосунки мачухи і падчериці, О.Левицький констатував, що ці відносини, як правило, складались вороже. Причому, це було типовим не лише для українського соціуму, але для всіх народів і в усі часи: «Влияние расы, религии, даже культуры не имеет здесь почти никакого значения, ибо опыт свидетельствует, что и образованные женщины часто бывают бессильны до конца по-

бороть в себе низменное чувство инстинктивной неприязни к пасынкам и падчерицам»²⁷. На переконання О.Левицького, чоловіки ставились до своїх нерідних дітей значно толерантніше, ніж жінки, бо мали таку важливу перевагу, як «превосходство ума, чувства справедливости и человечности»²⁸.

Таким чином, історіографічний аналіз української історичної фемінології розкриває становлення та специфіку її концептуального змісту в залежності від суспільно-політичних, національно-культурних тенденцій та стану джерельної бази. Тенденція істориків щодо створення мікроісторії, в якій жінка і чоловік ставали центральними об'єктами наукового дослідження, зароджувалась і розвивалась на фоні домінуючої в історіографії матриархальної міфологеми, що була покликана, в першу чергу, укріпити дух нації, показуючи її глибинне, автентичне коріння та прогресивне жіноче начало. Закономірним було те, що дослідники не змогли подолати у своїх концептах канонів патріархальності і вийти за межі романтично-позитивістських конструкцій жіночої історії, хоча максимально наблизились до цього, маючи у своєму розпорядженні унікальний історико-етнографічний матеріал.

1. Пушкарева Н. Гендерная проблематика в исторических исследованиях // Введение в гендерные исследования. Уч. пос. – Харьков, СПб., 2001. – Ч.1. – С. 280.

2. Там же. – С. 281.

3. Див. Репина Л. История женщин сегодня. Историографические заметки // Человек в кругу семьи. Очерки по истории частной жизни в Европе до начала нового времени. – М., 1996. – С.35.

4. Когут З. Коріння ідентичності. Студії з ранньомодерної та модерної історії України. – К., 2004. – С.216.

5. Шульгин В. О состоянии женщин в России до Петра Великого. Историческое исследование. – К., 1850.

6. Забелин И.Е. Домашний быт русских царей и цариц в XVI и XVII столетиях. – М., 1869–1872.

7. Цит. за: Дубакін Д. Влияние христианства на семейный быт русско-

го общества (в период до времени появления «Домостроя»). – СПб., 1880. – С. 1.

8. Захарченко М.М. История Киевского института благородных девиц. 1838–1888. – К., 1889. – С.36.»

9. Там же. – С.41.

10. Шульгин В. О состоянии женщин в России до Петра Великого... – С. III.

11. Там же. – С. V.

12. Там же. – С. XXVI.

13. Цит. за: Гендерний підхід: історія, культура, суспільство / Під ред. Л.Гентош та О.Кісь. – Львів, 2003. – С. 13.

14. Костомаров Н. Очерк домашней жизни и нравов великорусского народа в XVI–XVII ст. – СПб., 1860. – С. 103.

15. Там же. – С.104–105.

16. Левицкий О. Южно-русская женщина в XVI–XVII ст. // Иллюстрированный сборник Киевского литературно-аристократического общества. – К., 1900. – С. 112.

17. Левицкий О. О семейных отношениях в Юго-Западной Руси в XVI–XVII ст. // Русская старина. – 1880. – № 11. – С. 552.

18. Там же. – С. 550.

19. Иконников В.С. Русская женщина накануне реформы Петра Великого и после нее. Сравнительно-исторический очерк. – Киев, 1874. – С. 19.

20. Там же. – С. 18–19.

21. Там же. – С. 40–43.

22. Жизнь князя Андрея Михайловича Курбского в Литве и на Волыни. – К., 1849. – Т.2; Левицкий О. Южно-русская женщина... – С.115; Иконников В.С. Русская женщина накануне реформы Петра Великого... – С.43; Мордовцев Д. Русские исторические женщины. Популярныe рассказы из русской истории. Женщины допетровской Руси. – СПб., 1874. – С. 202–207.

23. Иконников В.С. Русская женщина накануне реформы Петра Великого и после нее... – С. 43.

24. Левицкий О. Южно-русская женщина... – С. 115.

25. Левицкий О. Нариси народного життя в Лівобережній Україні в другій половині XVII ст. // Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І.Вернадського. – Ф.І. – Од. зб. 33898. – Арк.10.

26. Левицкий О. Очерки народной жизни в Малороссии во второй половине XVII ст. – К., 1902. – С.8.

27. Там же.

28. Там же. – С. 90–91.

Buryak Larisa

**UKRAINIAN HISTORICAL FEMINOLOGY
OF THE XIX – THE BEGINNING OF THE XX-TH CENTURY
IN THE CONTEXT OF HISTORIOGRAPHY ANALYZING**

The article investigates the Ukrainian historical feminology of the XIX-th -the beginning of the XX-th century specifically its conceptual, author and chronological features in the context of modern methodology including gender expertise. The peculiarities of matriarchal mythology and its evolution depending on social political and national cultural trends have been analyzed. The conclusion is made that investigators didn't overcome the restriction of patriarchal stereotypes and remained within the frame of the traditional methodology however they approached the microhistory at most.